

Петренко Ірина Володимирівна,
*кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник лабораторії психології спілкування,
Інститут соціальної та політичної психології
Національної академії педагогічних наук України
ORCID ID: 0000-0002-5900-0852*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ КОНСТРУКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ – НОСІЇВ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В СИСТЕМІ «СІМ'Я – ШКОЛА»

Актуальними питаннями, що потребують свого наукового розв'язання, є питання, пов'язані з розкриттям соціально-психологічних умов підвищення ролі сім'ї як носія громадської думки щодо реформування освіти; з поглибленням уявлень про етапи процесу підвищення ролі сім'ї як стейкхолдера освіти; з розглядом соціально-психологічних феноменів, що супроводжують або чинять суттєвий вплив на становлення і функціонування громадської думки; з вивченням типів взаємодії сім'ї та школи; з визначенням стратегій соціально-психологічних інтервенцій, спрямованих на підвищення ролі сім'ї як носія громадської думки щодо освітніх інновацій. Усебічному опрацюванню означених питань присвячено наукове дослідження «Соціально-психологічні умови підвищення ролі сім'ї як носія громадської думки щодо реформування освіти», що здійснюється науковцями лабораторії психології спілкування Інституту соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України.

У сучасних соціально-психологічних розвідках, дотичних до вивчення особливостей функціонування громадської думки в системі «сім'я – школа», розглядаються питання трансформації громадянської позиції суспільних груп, причетних до модернізації освітнього процесу – М. Слюсаревський [3]; питання перетворення уявлень носіїв громадської думки – А. Штельмашенко [7]; розкриваються умови гармонізації процесу функціонування громадської думки – О. Стариковська [4]; висвітлюються критерії та моделі консолідації громадської думки – П. Фролов [6]; визначається вплив соціальних стереотипів на громадську думку – В. Полторака, Я. Зоська, А. Стадник [2]; виявляються особливості становлення почуття соціальної бажаності – Г. Дж. Голан, А. Дей [8]; визначається специфіка побудови соціальної реальності – К. Нойвірт, Ф. Едвард [9]; встановлюються особливості сприйняття особистістю соціальної реальності та поведінкових наслідках цього сприйняття – Ю. Тсфаті та Дж. Коен [11]; відзначаються перцептивні ефекти, що виникають при сприйнятті повідомлень ЗМІ щодо опитувань громадської думки – З. Пан, Дж. Л. Абісейд, Х. Дж. Паек, Ю. Сан, Д. Гуден [10] та ін. Втім, у сучасних наукових джерелах питання функціонування громадської думки в системі «сім'я – школа» розкрито недостатньо і потребує свого подальшого опрацювання.

Надзвичайно важливим постає питання вивчення соціально-психологічних умов, що сприяють підвищенню ролі сім'ї як стейкхолдера освіти та носія громадської думки щодо її реформування. У ході дослідження соціально-

психологічних особливостей взаємодії суб'єктів громадської думки в системі «сім'я – школа» окреслюються структурні елементи громадської думки, серед яких визначаються такі, як: суб'єкт формування громадської думки – її творець; виразник громадської думки – носій сформованого ставлення до соціальних процесів; об'єкт громадської думки – інформація, що впливає на формування ставлень до соціальних проблем, подій, явищ; дискурс – основа комунікативного простору; оціночне судження – результат комунікативної взаємодії соціальних суб'єктів; комунікативний простір – арена для вільного висловлювання думок суб'єктами громадської думки для їх подальшої перевірки суспільною практикою і поширення; соціальний простір – середовище для реалізації та зміни оціночних суджень під впливом суспільного досвіду [5]. Розглядаються основні функціональні характеристики громадської думки, як-от: ідентифікуюча – уподібнення, асимілювання соціального суб'єкта з іншими; інтегруюча – об'єднання соціальних суб'єктів; виховна – успадкування засобів та способів діяльності, трансляція, фіксація і передача життєвого досвіду; пізнавальна – інформування, зміна, оновлення знань про особливості функціонування суспільства; управлінська – організація взаємодії громадян і органів влади; консультативна – продукування підходів до розв'язання соціальних проблем; регулювальна – генерування цінностей, норм, традицій, що регулюють активність соціальних суб'єктів; оцінна – артикуляція оцінних суджень суб'єктами соціального буття; консенсусна – формування порозуміння між соціальними суб'єктами; конденсаторна – вироблення ідей, думок, що згодом закріплюються в законодавчих актах. Зауважується, що ефективне функціонування громадської думки відбувається: по-перше, на когнітивному рівні – шляхом забезпечення надійного інформаційного зв'язку між знанням і уявленнями соціальних суб'єктів; по-друге, на емоційно-чуттєвому рівні – внаслідок гармонізації емоційного і раціонального у взаємодії суб'єктів, що забезпечує об'єктивність і обґрунтованість громадської думки; по-третє, на поведінковому рівні – завдяки балансуванню між традиційним і інноваційним у взаємодії суб'єктів, що сприяє закріпленню вдалих соціальних норм, цінностей і продукуванню нових поглядів, ідей [4].

У контексті вивчення особливостей конструктивної взаємодії суб'єктів громадської думки в системі «сім'я – школа», розглядається модель формування і функціонування громадської думки за Ш. Арнштайн, що передбачає три рівні громадянської участі: рівень «неучасті», рівень «символічних заходів», рівень «громадянської влади». Ці три рівні, в свою чергу, розподіляються на вісім «сходинок» громадянської участі. Суспільство, тим самим, «рухається» від «найнижчих» – маніпулятивних – шаблів псевдодемократії до справжньої громадянської участі (громадянського управління) і вияву громадської думки. Такими, визначеними Ш. Арнштайн «сходінками», є: маніпуляція, терапія, інформування, консультування, примирення, партнерство, делегування повноважень, громадський контроль [1]. Розкрито специфіку комунікативної взаємодії в системі «сім'я – школа» за допомогою типології механізмів залучення суб'єктів спілкування до вирішення спільних завдань, розробленої Г. Роу і Л. Фрюер, що визначає існування трьох рівнів залучення суб'єктів до взаємодії:

комунікацію, консультацію й участь [1]. Таким чином, перегляд усталених форм взаємодії між сім'єю та школою, застосування новітніх способів залучення суб'єктів до вирішення спільних завдань, можуть започаткувати позитивні зміни у ставленні батьків до реформування освітньої галузі.

Список використаних джерел

1. Ковшун Л. Рівні співпраці влади і громади: шість типологій громадянської участі. URL: <https://mistosite.org.ua/ru/articles/r%D1%96vn%D1%96-sp%D1%96vprac%D1%96-vlady-%D1%96-gromady-sh%D1%96st-typolog%D1%96j-gromadyanskoyi-uchast%D1%96>
2. Полторак В.А., Зоська Я.В., Стадник А.Г. Процеси «побудови» соціальних стереотипів в громадській думці. *Актуальні проблеми науки та освіти* : Збірник матеріалів XXIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, м. Маріуполь, 5 лют. 2021 р. Маріуполь, 2021. С. 126-127.
3. Слюсаревський М.М. Освіта і громадська думка: шляхи до консенсусу. *Світогляд*. Київ, 2017. № 1(63). С. 52-61.
4. Стариковська О.О. Сутність громадської думки. *Нова парадигма: філософські науки*. Київ, 2017. № 131. С. 79-86.
5. Стариковська О.О. Основна передумова гармонізації процесу функціонування громадської думки в Україні. *Humanities Studies*. Запоріжжя, 2020. Вип. 3 (80). С. 65-77.
6. Фролов П.Д. Громадська думка: критерії та моделі консолідації. *Наукові студії з соціальної та політичної психології*. Київ, 2014. Вип. 34. С. 234-247.
7. Штельмашенко А.Д. Спіраль мовчання як фактор впливу на громадську думку. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. Київ, 2018. Т. 29(68). № 2. С. 119-122.
8. Golan G.J., Day A.G. The first-person effect and its behavioral consequences: A new trend in the twenty-five-year history of third-person effect research. *Mass Communication and Society*, 2008. No 11 (4). P. 539-556.
9. Neuwirth Kurt & Frederick Edward. Extending the Framework of Third- First-, and Second- Person Effects. *Mass Communication and Society*, 2002. No 5(2). P. 113-140.
10. Pan Z., Abisaid J. L., Paek H-J., Sun Y., & Houden D. Exploring the perceptual gap in perceived effects of media reports of opinion polls. *International Journal of Public Opinion Research*, 2006. No 18. P. 340-350.
11. Tsfati Y., & Cohen J. Object-subject distance and the third person perception. *Media Psychology*, 2004. No 6. P. 335-361.